

1	BAGGRUND	2
2	FORMÅL	2
3	INDLEDNING	2
4	ØPSAMLING FRA WORKSHOPS	2
5	VIGTIGSTE BARRIERER FRA WORKSHOPS	5
5.1	VIDEN	5
5.2	LOVGIVNING	6
5.3	TILSKUD	7
5.4	SAMARBEJDE, KOMMUNIKATION OG INTERESSEKONFLIKTER	8
5.5	ØKONOMI	9
5.6	ØVRIGE UDFORDRINGER	10
6	DET VIDERE FORLØB	11

1 BAGGRUND

Begreberne "biodiversitet" og "biodiversitetskrisen" er i løbet af få år gået fra at være noget få biologer forholdt sig til, til i dag at være kommet højt op på den samfundspolitiske dagsorden. Biodiversitet er nu noget som såvel politikere som landmænd og store dele af den øvrige befolkning interesserer sig for. Biodiversitet forventes i løbet af få år at blive et nøgleparameter, når landbruget bliver målt på deres bidrag til den grønne omstilling. Landmændenes indsats for biodiversitet har stor betydning for det nationale bidrag til at fremme biodiversiteten. Samtidig har de indsats som landbruget bidrager med, indflydelse på landbrugets samlede image i det omgivende samfund. Mange landmænd har gennem de seneste år fået langt større opmærksomhed omkring deres rolle som naturforvaltere og ønsker at fremme biodiversiteten på deres bedrift, men der er ofte en række barrierer der står i vejen for at finde de bedste løsninger for biodiversiteten. I SEGES' projektet "Biodiversitet i det nye årti", arbejdes der med at skabe overblik over de grundvilkår, rammer og forudsætninger, der kan stå i vejen for udvikling af en bæredygtig landbrugsproduktion i samspil med højere biodiversitetshensyn.

2 FORMÅL

I projektet skal der foretages en konkret beskrivelse af de barrierer og muligheder, landmændene oplever ift. at udvikle biodiversiteten på deres bedrift. Som indledning til dette arbejde blev der afholdt 4 workshops med det formål at indhente konkrete erfaringer fra de mest centrale aktører i Danmark, som på hver deres måde arbejder med biodiversitet på landbrugsbedrifter. Derfor blev hhv. produktionslandmænd, naturplejere, DLBR-natur-/planteavlsrådgivere og kommunale naturmedarbejdere inviteret til at deltage i hver deres workshop.

Erfaringerne fra disse workshops skal indgå i SEGES videre arbejde med at udarbejde et virkemiddelkatalog over de væsentligste barrierer for at fremme biodiversiteten på landbrugsbedrifter.

3 INDLEDNING

I løbet af juni måned 2020, blev de fire workshops afholdt. På alle workshops blev der arbejdet med at identificere de vigtigste barrierer, der står i vejen for at fremme og sikre biodiversiteten bedre vilkår.

Metode

Indledningsvist var der på hver workshop en individuel brainstorm over, hvilke barrierer der er den største hindring for at fremme biodiversiteten. Herefter blev deltagerne delt ud i mindre grupper, hvor de skulle fremlægge deres barrierer for hinanden, samtidig med at de skulle notere yderligere barrierer de sammen fandt frem til. I næste skridt i processen skulle grupperne prioritere de vigtigste barrierer og efterfølgende forsøge at komme med løsningsforslag til barriererne. Samlet deltog 50 personer i de 4 workshops.

4 OPSAMLING FRA WORKSHOPS

For at få et godt overblik over de indsamlede erfaringer fra de 4 workshops, blev der udarbejdet en Word cloud. Derved opnås et overskueligt overblik over alle de barrierer der blev nævnt på de fire workshops. Word cloud'en er dannet på den måde, at jo flere gange et ord eller en sætning er blevet nævnt, med jo større skriftstørrelse fremgår ordet. Ordene varierer i forholdet 1/19, hvor de største ord er nævnt 19 gange og de mindste ord er nævnt en enkelt gang.

Figur 3. Produktionslandmændene

Figur 2. Naturplejerne

Figur 4. Kommunale Naturmedarbejdere

Figur 5. Lokale rådgivere

5 VIGTIGSTE BARRIERER FRA WORKSHOPS

De barrierer der blev nævnt oftest, blev samlet under seks overordnede emner; "Viden", "Lovgivning", "Samarbejde, kommunikation og interessekonflikter", "Økonomi" og "Øvrige udfordringer".

Det er i opsummeringen forsøgt at gengive diskussioner, oplæg og "gule lapper" så godt som muligt, men der tages forbehold for, at dele af gengivelserne, tolkninger og præciseringer kan være gået tabt i processen.

5.1 Viden

Alle fire grupper har pointeret manglende viden om biodiversitet som en væsentlig barriere. Dog er det interessant, at landmændene ser manglende viden som en større barriere end hhv. kommunale naturmedarbejdere og DLBR-rådgiverne. Trods enigheden om at der mangler viden, er det beskrevet med forskellige udgangspunkter.

Produktionslandmændene: påpegede at manglende viden om, hvad man som landmand helt konkret skal gøre, hvis man gerne vil gøre noget godt for naturen og biodiversiteten er central. De gav udtryk for et fælles ønske om bedre rådgivning i form af konkrete anvisninger på, hvilke indsatser der skal til, samt hvad og hvordan tiltagene skal etableres og designes.

Naturplejere: fremhævede blandt andet egen manglende viden for at træffe de rigtige valg, herunder blandt andet ønsket om en bedre sparring med kommunale biologer, om hvilke indsatser der bør iværksættes på de værdifulde naturarealer.

Kommunerne: Havde et mere overordnet, strategisk og politisk fokus på konsekvenser af den manglende viden om biodiversitet end de tre andre grupper.

DLBR-rådgiverne: Fremhæver primært de samme udfordringer som naturplejere og produktionslandmændene.

Figur 6. Efter deltagerne havde lavet individuel brainstorm over barrierer for biodiversiteten, blev de delt ud i grupper, hvor de skulle præsentere de individuelle barrierer for hinanden og efterfølgende forsøge at prioritere dem.

Alle:

- Manglende viden om biodiversitet

Produktionslandmænd:

- Natursyn, der er forbud mod døde dyr i det vilde landskab
- Krager og måger er et problem
- Der mangler anerkendelse af indsatser for biodiversiteten
- Behov for bedre rådgivning
- Afgræsning af naturarealer vigtig

Naturplejere:

- For lidt sparring mellem kommunale biologer og naturplejere
- Der mangler PR og fokus fra Landbrug & Fødevarer
- Mangel på samarbejde med Naturstyrelsen

<ul style="list-style-type: none"> - Mere undervisning om biodiversitet på landbrugsskoler - Forventningsafstemning, følelser, FAKTA om hvad der virker - Forbruger, ønsker/krav og VIDEN - For stor kløft mellem forskere og landmænd
<p>Kommuner:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Politisk prioritering (oplysning, wicked problem¹, lokalt) - Uddannelse (rådgivning, landmand, naturforvalteren) - Dialog og samarbejde (enkeltpersoner herunder: civilsamfund, organisationer, politikere) - Manglende forståelig information til bruger - Der mangler lokale og nationale politikker for biodiversitet (evt. bunden opgave) - Der mangler mere viden om biodiversitet for landbrugsrådgivere (evt. via landbrugsrådgiveruddannelse) - Manglende viden om, hvor arterne er (få specialister til mange arter) - Manglende motivation til at vide mere om biodiversitet
<p>DLBR-rådgivere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Landmænd mangler viden - Vidensoplysning hos landmænd: "Hvad er rigtigt på min ejendom og hvad kan jeg gøre" - Fokus skal væk fra "bøffer" – fokus på naturpleje

5.2 Lovgivning

Punkterne beskrevet under lovgivning viser kompleksiteten og mange forskellige barrierer beskrives under "lovgivning".

<p>Produktionslandmænd:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Regler for øremærkning af kvæg på naturarealer - Arealer bliver holdt "politisk" i omdrift – frygt for varig udtagning - Befolkning skal <u>lære</u> at færdes i naturen - Slåningskrav - Krydsoverensstemmelse (Bekymring for restriktioner, primært på store bedrifter)
<p>Naturplejere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Problem med at få afsat DE = kvælstof, når jorden er klassificeret natur og ejer, ikke er i gødningsregistret - Bureaukrati (Styrelser / Kommuner / "Regel tyranni") - Manglende kontakt og sparring mellem kommunale naturmedarbejdere og plejere - Manglende sammenhæng mellem LBST's regler og mål for biodiversitet - Manglende mulighed for helårsgræsning (kreaturer/heste) = ringe økonomi. Ingen mulighed for færre end 0,3 storkreaturer begrænser muligheden for helårsgræsning - Fleksible mærkningsregler for kalve født i naturplejen mangler - CAP-regler! Nu og i fremtiden er fastlåste - Brutto arealmodellen bør gennemføres - Arealer omlægges hvert 5. år ellers overgår arealer til permanent græs - Begrænsede muligheder for vintergræsning i nuværende kontrol - Udbud/licitationer fra Naturstyrelsen giver usikkerhed - Kontrol af tilskud fremmer intensiv afgræsning

¹ Wicked problem, et problem der er vanskeligt eller umuligt at løse grundet modstridende eller ufuldstændige løsningsmuligheder.

Kommuner:

- Frygt for restriktioner
- Biodiversitet indgår ikke i Naturbeskyttelsesloven
- Ingen beskyttelse af gamle træer og naturskov
- Mangler overordnet national strategi
- Dårligt samspil mellem landbrugslovgivning og naturbeskyttelseslovgivning (god landbrugsmæssig stand)

DLBR-rådgivere:

- Grundbetaling hæmmer biodiversiteten
- Der mangler plejeplaner
- Egenkontrol vil være godt
- Stramme regler giver frygt
- Frygt for at arealer bliver omfattet af § 3
- Arrondering
- Randareal til natur ud
- Mere fleksible regler for tilskud, der tilgodeser det enkelte areal
- EU-støttere regler afspejler landbrugsdrift og ikke naturdrift.
- Kontrol på PLG modarbejder biodiversitet og grundbetaling fastholder en høj ejendomsværdi
- Problem at tilskuddet samlet er højere når der søges grundbetaling. EU-støttere regler --> arealer bevares i drift giver økonomisk gevinst

5.3 Tilskud

Hos Naturplejerne, Kommunerne og DLBR er der fokus på at plejegræsordningen ikke er optimal som den kører i dag, da den ikke sikrer en målrettet indsats for biodiversiteten. Her påpeges bl.a. at det er problematisk at have Grundbetaling på naturarealer, da det ikke tilgodeser den optimale forvaltning af naturarealerne.

Figur 7. Naturplejerne havde fokus på at tilskudsmulighederne i forbindelse med naturpleje bør ændres.

Produktionslandmænd:

- Effektbaseret forvaltning/tilskud med gulerod. Noget for noget.

Naturplejere:

- Kontrol på tilsagnsarealer virker ikke for biodiversiteten
- Regler bør tilpasses, så de er målrettet naturpleje
- Tilskuddet tilfalder jorden/ejer og ikke bruges. Giver dårlig økonomi for dyreholder
- SEGES taler meget om helårsgræsning, men kan det lade sig gøre i virkeligheden?

- Likviditet (for sen udbetaling fra LBST / Forudbetalt forpagtning / dyrene)
- Støttesystem (GB) fastholder dårlig landbrugsjord i omdrift
- For få penge (tilskud) til at skabe "større projekter" (f.eks. som på Læsø)
- Vi gør åbenbart der forkerte – eller for lidt. Ordninger og krav er ikke fokuserede på resultatet – VIDEN
- Behov for større enkelthed

Kommuner:

- Støtteordninger tilgodeser ikke biodiversitet (Plejegræs og Grundbetaling)
- Vilkår målrettes ikke mod biodiversitet (ekstensiv helårsgræsning + effektbaseret tilskud)
- Danmarks tolkning af EU-regler er skadelig for biodiversitet og en væsentlig barriere
- Tilskud til landbrug i stedet for til natur (græsningstryk, afgræsningstidspunkter, lysåben vs. skov og krat, manglende mulighed for helårsgræsning)
- Behov for radikal omlægning af EU's tilskudsordninger – det skal kunne svare sig at have natur med høj biodiversitet. Både store projekter og små målrettede naturplejeprojekter.

DLBR-rådgivere:

- Anden kontrol på PLG, tilsagn --> se arealer som natur og ikke landbrugsarealer
- Forslag: For at få EU-støtte skal der være krav om et konkret besøg --> fokus giver ofte handling.
- Arbejd mod plejeplaner der målretter naturpleje --> godkendes efter plejeplan
- Naturarealer bør vurderes på effekt (egenkontrol "app")

5.4 Samarbejde, kommunikation og interessekonflikter

Naturplejere, Kommuner og DLBR-rådgivere nævner alle, at der kan være problemer forbundet med optimal græsning, da jagtinteresser ofte er til hinder for at der er dyr på naturarealerne. Der mangler viden om, hvor stor en betydning opsætning af hegn har på de jagtbare arter som blandt andet rådyr og kronedyr.

Produktionslandmændene fremhæver at det kan være svært at få etableret et samarbejde mellem hhv. landmænd og landmænd og myndighed. DLBR-rådgiverne nævner at der kan være en udfordring med samarbejde internt i egne centre, da biodiversitet ikke bliver tænkt ind i alle afdelinger.

Figur 8. Prioritering af barriererne i grupperne, gav anledning til mange gode diskussioner

Produktionslandmænd:

- Der er mange komplicerede processer
- Svært at skabe samarbejde mellem landmænd-myndighed og landmænd-landmænd.
- Ønsker mere kredit og anerkendelse for det der er gjort

Naturplejere:

- Optimal naturforvaltning kolliderer nogle gange med jagtinteresser
- Interessekonflikter mellem Naturplejere og DOF

Kommuner:

- Mistillid og kommunikationskløft
- Manglende dialog, hver holder på sine principper
- Kommunernes dobbeltrolle, tilsynsmyndighed og aktør i naturplejen
- For meget fokus på natur på dyrkede arealer
- Jagt står i vejen for god naturforvaltning
- Myter kontra viden (bl.a. hegn)
- Behov for bedre dialog med jægerforbundet og jægerne
- Udbyg viden om biodiversitet på landbrugsuddannelserne & skytteuddannelse & jagttegn.

DLBR-rådgivere:

- Dilemma mellem jagtinteresser og natur/biodiversitetsinteresser
- Behov for større anerkendelse/samarbejde på tværs i rådgivningscentre; kvæg, planter, drifts-økonomi mm.

5.5 Økonomi

Overordnet var der under dette emne et stort fokus på at, at der bør være bedre økonomi i at foretage en god naturpleje samt at støtteordninger til natur bør gives som et tilskud til natur og ikke være en landbrugstilskudsordning.

Produktionslandmændene havde primært fokus på at der skal være økonomi i de indsatser der skal gennemføres, så der sikres gode incitamenter til at gøre noget godt for biodiversiteten.

Figur 9. De fire workshops blev rundet af med, at de enkelte grupper skulle præsentere deres prioriterede barrierer for hinanden.

Produktionslandmænd:

- Der skal være økonomi i at gøre en indsats for biodiversiteten
- Mangler incitamenter til at gøre mere for biodiversiteten

Naturplejere:

- Vi kan lave det der er økonomi til – produktion af kød kontra naturpleje
- Jagt hindrer optimal indsats med græssende dyr
- Forskel i primærproduktion/ ekstensiv produktion, vi skal støtte hinanden, vi har brug for hinanden

Kommuner:

- Tilskud bør tildeles efter: Hellere flere kroner pr. hektar på færre hektar.
- Behov for at støtten har fokus på biodiversitet og ikke på landbrugsdrift
- Biodiversitetstiltag og naturpleje bør gøres økonomisk uafhængigt/ neutralt --> landbrugstilskudsordninger er ofte en barriere
- Der bør afsættes nationale midler til biodiversitet (landbrugsstøtteordninger er ufleksible)

DLBR-rådgivere:

- Behov for bedre økonomi i naturpleje

5.6 Øvrige udfordringer

Foruden de fem ovenstående punkter: "Viden", "Lovgivning", "Tilskud" "Samarbejde, kommunikation og interessekonflikter" og "Økonomi" så kom der meget forskellige prioriterede barrierer op, under punktet "Øvrige udfordringer".

Kommunerne havde fokus på jordfordeling og de udfordringer der er heri, samt mangel på afsatte midler. Rådgiverne havde fokus på blandt andet motivationen til at gøre noget godt for biodiversiteten samt frygten for fremtidige restriktioner, hvis man som lodsejer gør en indsats for naturen og biodiversitet. Derudover var der fokus på behovet for en langsigtet planlægning, herunder at undgå kassetækning og et behov for at indregne alle tiltag.

Naturplejernes havde fokus på for små græsningsarealer og dyrevelfærd for dyr i naturplejen. Produktionslandmændene nævnte bl.a. frygten for vild dynamik og behovet for at have kontrol over sine arealer.

Produktionslandmænd:

- Trang til kontrol, frygt for vild dynamik

Naturplejere:

- For små arealer, dårlig økonomi og ejerstruktur

Dyrevelfærd:

- Import af kød – KØB DANSK!
- Stressede husdyr (ulve)
- Manglende dyrevelfærd, tilsyn
- Udegræsning hele året

Kommuner:

Tilskud og jordfordeling:

- Jordfordeling, erstatning
- Jordbytning er svært (MVFJO)
- Der mangler en ordning til direkte støtte til opkøb/erstatning af landbrugsjord i og omkring de bedste naturområder
- Ikke mulighed for ekspropriation
- Ikke nok penge i naturordninger

DLBR-rådgivere:

Motivation:

- Travlhed og økonomisk pres giver mindre tid til fokus på blandt andet biodiversitet.
- Der mangler ordninger med tiltag der virker, som bygger på faglig begrundelse
- Der mangler klare og administrative lette tiltag

Langsigtet planlægning:

- Indregne alle tiltag, ingen kassetækning – multifunktionalitet
- Mangel på midler og incitamenter – tingene sker ikke af egen fri vilje

Frygt:

- Holdningsændring i forhold til "rod", ok med døde træer mv.
- Landmanden må ikke frygte for evt. konsekvenser for udtagning af et areal.
- Frygt for at arealer vokser ind i en § 3-beskyttelse Ældre landmænd og planteavlskonsulenter "med mange lig i lasten"

6 DET VIDERE FORLØB

De 4 workshops var den første kortlægning af de vigtigste barrierer der er, for at landmænd kan og vil gøre en større positiv forskel for den danske biodiversitet. Næste skridt i processen er, at SEGES arbejder videre med de prioriterede barrierer. Dette arbejde skal munde ud i et barrierecatalog. Projektet er finansieret af Promilleafgiftsfonden, som netop har bevilget midler til at projektet kan fortsætte i 2021. Da det var et ønske blandt flere deltagere om at samles på tværs af grupperne, vil vi på SEGES arbejde på at gennemføre en fælles workshop i 2021.